

Derleme Makale

TARİHTE GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİNİN ÖNEMİ

Orhan YILMAZ^{1*}, Mehmet ERTUĞRUL²

ÖZET

İnsanoğlu tarafından barışın, bereketin, huzurun sembolü kabul edilen güvercinler 300'den fazla kuş türünü içeren Columbidae familyasının üyeleridir. Evcil güvercin (*Columbia domestica*) yaban güvercininden (*Columbia livia*) köken almıştır. Tam olarak ne zaman kültüre alındığı bilinmemekle beraber Ön Asya'da ev güvercini M.Ö. 3000 yılından beri tanınmaktadır. Önceleri güvercin dini amaçlarla haberci kutsal kuş olarak tanımlanmış ve bereket sembolü olarak kutsal bilinmiştir. Antik Mısır, Yunan ve Roma'da ise güvercin değerli bir et hayvanı olarak tanımlanmıştır. Gerçekleştirilen bu derleme çalışmasında, güvercinin tarihte oynadığı rol ile ilgili bazı bilgilerin derlenmesi hedeflenmiştir.

Anahtar sözcükler: Güvercin kökeni, Haberleşme, Osmanlı, Tarihte güvercin

IMPORTANCE OF PIGEON HUSBANDRY IN HISTORY

ABSTRACT

Pigeons, agreed by humans as a symbol of peace, profusion and serenity, are the members of the Columbidae family consisting of more than 300 bird species. The domesticated pigeon (*Columbia domestica*) originates from the wild pigeon (*Columbia livia*). Domestication time of pigeon cannot be exactly fixed, but the domesticated pigeon is known in Asia minor since 3000 B.C. At the beginning the pigeon was defined as the messenger holy bird and was known as a serenity symbol. In Ancient Egypt, Greece and Rome in case the pigeon was described as an animal with valuable meat. The aim of the presented review was to gather information about the role of the pigeon in history.

Keywords: Origin of pigeon, Communication, Ottoman, Pigeon in history

GİRİŞ

İnsanoğlu tarafından barışın sembolü kabul edilen güvercinler, kutup bölgeleri ile ılıman iklim kuşağının en soğuk yerleri dışında dünyanın hemen her bölgesinde bulunmaktadır (Petek 2004, Yılmaz 2012, Yılmaz ve Boz 2012^a, Yılmaz ve Ertuğrul 2012, Yılmaz ve ark. 2012^a).

Tabiatıta ağaçlarda ve kayalık yerlerde bulunurlar. Meyveler ile taneli veya çekirdekli tohumlarla beslenirler. Yılda 3-5 kez kuluçkaya yatarlar. Genelde iki yumurta bırakırlar. Kuluçka süresi ortalama 17-18 gündür. Genellikle gündüzleri erkek, geceleri dişi kuş kuluçkada bekler. Erkek ve dişi kuluçkaya birlikte yatarlar, yavruları birlikte büyütürler. Her iki cins de kuluçka zamanı kursaklarından süte benzer bir sıvı çıkararak, ilk dönemde yavrularını beslerler. Yavrular yumurtadan gözleri kapalı ve tüysüz olarak, çıplak çıkar. Yavru 3-4 haftalık olunca, kendi yiyeceğini

kendi sağlamaya başlar. Kutuplar haricinde her yerde bulunan kuşlardır. Sınıflandırılmaları karmaşıktır (Anonim 1986, Anonim 1993, Anonim 2011, Yılmaz ve Boz 2012^b, Yılmaz ve ark. 2012^b).

Tarihin ilk devirlerinde güvercinin önemi, haberleşmede kullanılması yolu ile olmuştur (Genç 2007). Çok eski dönemlerdeki hobi amaçlı ve kutsal varlıklar olarak tanınmalarına ilaveten güvercinler askeri amaçlı haberleşmelerde de kullanılmışlardır. Özellikle bu amaçlı kullanımlarına ait en eski bulgular Persler ve Mısırlılara kadar uzamaktadır. Daha sonra aynı amaçlı kullanımların Romalılarda da olduğu bildirilmektedir (Sarıca ve ark. 2003).

Geçmişten günümüze, birbirinden uzak yerlerdeki insanların haberleşmesi önce duman yolu ile gerçekleşmiştir. Duman yolu ile haberleşme, henüz yazının keşfedilmediği ilkel medeniyetler zamanında, "Birincil Sözlü

¹İğdir Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, 76100, İğdir.

²Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, 06100, Ankara.

*İletişim: zileliorhan62@hotmail.com

Kültür Devri”ne ait bir haberleşme türüdür. İkel ve soylu medeniyetler arasında kalan medeniyetlere “Araf Medeniyetler” adı verilmektedir ve bu dönemde haberleşme için güvercin kullanılmıştır. Güvercinin ayağına özel bir kılıf içinde takılan kısa bir mesaj, gönderen ve alıcısı için her zaman çok önemli haberleri iletmiştir. Güvercinden sonra haberleşme vasıtası kısa bir süre “mendil” olmuş, bunu uzun süre “mektup” takip etmiştir. Güvercin ve mektubun beraber kullanıldığı bu yazılı kültür devresine “İkincil Sözlü Kültür Devri” adı verilmektedir. İkincil sözlü kültür devrini takip eden devre, içinde bulunduğumuz “İnternet- Sanal Kültür Ortamı Devresi”dir. Bu devrede e-posta, chat, msn türü iletişim araçları kullanılmaktadır (Genç 2007).

Bu derleme çalışmasının amacı, güvercinin tarihte oynadığı rolü açıklamaktır.

1. Haberleşmede Güvercinin Önemi

Günümüzde ele geçen en eski mektuplar, M.Ö. 1.950-1.800 yılları arasında kapsayan, Asurlulara ait ticaret mektuplarıdır. M.Ö. 1.400-1350 yılları arasında kapsayan devrede, Akkad dili ile ve Akkad Çivi yazısı ile kaleme alınmış diplomatik evraklar bulunmuştur. Ayrıca Amarna arşivinde bulunmuş 400’ü aşkın siyasi içerikli mektup, diğer evraklar ile birlikte Anadolu’nun ilk yazılı kaynaklarını ve mektup örneklerini oluşturmaktadır (Çerçi 2003). Güvercinin günümüzden yaklaşık olarak 6.500 yıl önce Irak’ta evcilleştirildiği zannedilmektedir (Anonim 1986, Anonim 1993). Güvercinin evcilleştirildiği dönem ile mektupla haberleşmenin başladığı dönem arasındaki yaklaşık 2.500 yıllık devrede haberleşme, güvercinler aracılığı ile yapılmıştır. M.Ö. 2.000’li yıllardan itibaren güvercin haberleşmesinin yanında, atlı posta teşkilatları kurulmuş ve mektupla haberleşme dönemi başlamıştır (Çerçi 2003).

Selahattin Eyyübi (1138-1193) zamanında atlı posta teşkilatı daha da geliştirilmiş ve güvercin postaları ilave edilmiştir. Örneğin Haçlı Ordularının Akka Kalesini kuşatması sırasında güvercin postalarından önemli ölçüde yararlanılmıştır. Daha sonraları Suriye’de baş gösteren Memluklu-Haçlı anlaşmazlığı, Memlukluları iyi bir posta teşkilatı kurma konusunda zorlamıştır. “Berid” adı ile kurulan posta teşkilatındaki posta hizmetleri, at ve hecin postaları, güvercin postaları ve ateş işaretleri olmak üzere üç kısımda düzenlenmiştir (Çerçi 2003). Güvercin postaları bu dönemde önemli hizmetler başarmışlardır.

Sultan Eyyübi’nin ölümünden sonra Sultan Kamil, güvercin postaları ile haberleşme işine özel önem vermiştir. Kahire Kalesindeki Matar Burcu (Burcu’l Matar)’nu, güvercin postaları için özel olarak tasarlamış ve kullanmıştır. Burada sadece kendisine ait, özel bir güvercin posta birliği kurmuştur. Sultan Kamil, hükmettiği ülkesinin bir ucundan diğer ucuna haberleşmeyi sağlamak için, sürekli olarak 900 adet güvercini elinde tutmuştur. Güvercinlerin kanadı altına bağlanan ve ince kağıt parçalarına yazılı mesajlar, hedefine ulaştığında sultana acil olarak iletilmektedir. Güvercin tünekliklerinin, Matar Burcu’nun güney girişini savunan ikiz kuleler arasındaki platformda bulunduğu bildirilmiştir (Bayhan 2003).

Güvercin zaman zaman tarihi olayların akışını engelleyen roller de oynamıştır. Melikşah’ın (1055-1092) zamanındaki Bağdat eski valisi İmadeddin Zengi, Musul’da işleri yoluna koyduktan sonra, Halep’i almak istemiştir. Ama yolunun üstünde bir engel gördüğü Nusaybin’i fethetmeden Halep’e geçmek istemez. 1127 yılında Mardin Artuklularına bağlı olan Nusaybin’i kuşatmıştır. Bunun üzerine Mardin Artuklu emiri Hüsameddin Timurtaş, Hısn-ı Keyfa emiri olan akrabası Rükneddin Davud’tan yardım istemiştir. Rükneddin Davud, yardıma olumlu cevap vermiş ve yazdığı mesajı bir güvercin ile Nusaybin’daki Timurtaş’a göndermiştir. Fakat güvercin İmadeddin Zengi’nin askerlerinin eline geçmiştir. Mektupta Rükneddin Davud, Timurtaş’a sadece 5 gün dayanmasını, ordusu ile yetişeceğini yazmıştır. Mektubu okuyan Zengi, Rükneddin Davud’un ağzından sahte bir mektup yazdırmış ve 20 gün daha dayanmalarını istemiştir. Sahte mektubu alan Nusaybinliler, 20 gün dayanmalarının mümkün olmadığını görerek, Zengi’ye teslim olmuşlardır (Usta 2007).

2. Semavi Dinlerde Güvercin

Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat’ın Tekvin 8 bölümünde Nuh Peygamberin, tufanın dinip dinmediğini öğrenmek için güvercin uçurduğundan ve güvercinin ağzında bir zeytin dalı parçası ile döndüğünden bahsedilmektedir (Armutak 2008, Karagöz 2010). Eski Ahit’te yemininden dönen kimsenin, yemin kefareti olarak sosyal statüsü ve ekonomik durumuna göre koyun, keçi veya iki güvercin (kumru da olabilir) kurban etmesi gerektiğine işaret edilmiştir (Öztürk 2002).

Güvercin Matta ve Yuhanna İncillerinde geçmektedir. Matta İncili’nin 3/16

bölümünde, saflığın simgesi olarak tanımlanmış, 10/16 bölümünde ise “İşte sizi kurtların arasına koyunlar gibi gönderiyorum; şimdi yılanlar gibi akıllı ve güvercinler gibi saf olun” şeklinde tarif edilmektedir. Yuhanna İncili'nin 2/16-16 bölümünde “...bir kamçı yapıp hepsini koyunları, sığırları da mabetten kovdu, sarrafların paralarını devirdi ve güvercin satanlara dedi ki: Bunları buradan kaldıran, Babamın evini bir ticaret evi yapmayın” cümleleri ile güvercin bahsedilmektedir. Yuhanna'nın 1/29-32 bölümünde ise “... ruhun gökten güvercin gibi indiğini gördüm ve onun üzerinde kaldı” şeklinde bahsedilmektedir (Armutak 2008). 1150 dolaylarında resimlenen bir İsveç İncili'nde, kutsal ruhu simgeleyen güvercin, yukarıdan Hz. Meryem'in üstüne inmektedir (Anonim 2011).

Kuran'da Bakara Suresi'nin 2/260. ayetinde Allah, Hz. İbrahim'e dört kuş bulmasını, bunları öldürüp yanısıra, kendisi emredince, kuşların tekrar dirilip geleceklerini buyurmuştur. Kuran tefsircilerine göre bu kuşlar tavus, horoz, karga ve güvercin olarak yorumlanmaktadır (Kiraz 2009). Kuran'da Hud Suresi'nin 11/44-48. ayetlerinde Nuh tufanı ile ilgili bölüm anlatılırken, güvercin söz edilmemekle birlikte, Kuran tefsircileri Hz. Nuh'un gemiden karga ve güvercin gönderdiğini aktarmaktadırlar (Aldemir 2011).

3. Türk Kültür Tarihinde Güvercin

Güvercin kelimesi, Türk Tarihindeki yazılı ilk sözlük Divan-ı Lügat-it Türk'te geçmektedir (Çakmak ve Işın 2005, Yılmaz 2012⁴). Altay ve Saha Türklerine ait efsanelerde, yeryüzünün hâkimi Tengiz Han zamanında yaşayan Nama isimli meşhur bir kişiden bahsedilmektedir. Tengri Ülgen, Nama'ya tufan olacağını ve bir gemi yapmasını söylemektedir. Nama, Tufanın bitip bitmediğini kontrol etmek için, gemiden bir güvercin göndermektedir. Güvercin gagasında bir dal parçası ile geri döner dönmektedir (İşankul 2002, Gömeç 2011). Alevi-Bektaşilerin en büyük manevi önderlerinden Hacı Bektaş Veli, Horasan'dan Anadolu'ya yaptığı yolculuk için güvercin şekline büründüğü ve Karacahöyük'e bu şekilde vardığı bildirilmektedir (Bekki 2004, Talas 2004, Salman 2005). Dede Korkut Hikayelerinden birinde, Deli Dumrul Azrail'i öldürmeye kalkmaktadır. Azrail bir güvercin donuna bürünüp, Deli Dumrul'dan kaçmaktadır (Bekki 2004, Artun 2009, Kaya 2009).

4. Tarihsel Eserlerde Güvercin

Antik çağ mimarisinde inşa edilen yapılarda ve heykelerde türlü çeşit bezeme ve süslemeler kullanılmıştır. Bu süslemelerde aslan, panter, yunus balığı, at, kartal, ayı ve kurt gibi hayvanların yanında, güvercin de sıklıkla kullanılmıştır (Başaran 1995). Roma'da 1063 yılında C. Riga tarafından tahta baskı kalıpları şeklinde su, hava, ateş ve topraktan meydana gelen dört element betimlemesi canlandırılmıştır. Bunlardan toprak betimlemesi, sağ elinde bir torba, sol elinde büyük bir kitap olan, başı üzerinde bir güvercin taşıyan sıkıntılı bir genç olarak sembolize edilmiştir (Can 2010). Antalya'nın Kaş İlçesi, Islada Antik Kenti nekropolünde yapılan kazılarda, bir lahitin üstünde güvercinlere rastlanmıştır. Bu lahit “Güvercinli Mezar” olarak adlandırılmaktadır. Roma Döneminden kalma ve altından yapılmış iki küpe güvercin şeklindedir ve günümüzde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenmektedir. Assos'ta yapılan nekropol kazılarında, sekiz numaralı lahitten üç güvercin heykeli çıkarılmıştır. Halen bu heykeller Çanakkale Müzesinde sergilenmektedir. İçel'in Mut İlçesi yakınlarındaki Dağ Pazarı Kilisesi adı ile bilinen bazilikanın taban süslemelerinde, diğer birçok kuş ile birlikte güvercin figürlerine de rastlanmaktadır. Konya Selçukluların başkenti, güvercin yetiştiriciliğinde önemli merkezlerden biridir ve bu ilimizde Selçuklu adı ile bir güvercin ırkının yetiştiriliyor olması, güvercin yetiştiriciliğinin Selçuklular zamanında yapıldığına dair bir kanıt olabilir (İşçen 2010). İzmir'de, de antik Smyrna Kentinin koruyucusu Aziz Polycarp adına yapılan Aziz Polycarp Kilisesinin kubbesinin orta kısmında, kutsal ruhu simgeleyen bir güvercin resmi yer almaktadır (Gültekin 2003).

5. Mitolojide Güvercin

Doğu ve Batı mitolojilerin hepsinde, hayvan figürleri en sık kullanılan figürlerdendir. Mitolojilerde güvercinin, günahsız insanların ruhu olduğuna inanılmıştır. Güvercin beyaz renginden dolayı aynı zamanda aşkın ve barışın sembolü olmuştur. Antik Mısır'da güvercinlerin dört bir yana doğru uçurulmasının, ülkeye ve tanrılara iyi haberler getireceğine inanılmıştır. Güvercin halk tarafından saygı duyulan, sevilen ve Venüs'e adanmış bir kuş olmuştur. Venüs'ün Kythere'de bir tapınağı bulunmasından ötürü, güvercin “Kythere Kuşu” adı da verilmiştir. Zümrüdüanka kuşu, mitolojilerde güvercin gibi önemli bir hayvan figürüdür. Zümrüdüanka kuşunun kaynağı Eski Mısır olmasına rağmen,

Çin'den İran'a kadar bütün bölgelerin mitolojilerinde yerini almıştır. Bu mitolojilerle ilgili resim ve heykellerde Zümrüdüanka kuşu, hep güvercine benzetilerek sembolize edilmiştir (Armutak 2004).

Eski Yunan mitolojisinde ölümler ülkesine egemen olan tanrılar Hades, Persephoneia ve Thanatos'dur. Ölümler diyarına inmek için, bir geçitten geçmek gerekmektedir. Geçidin yolunu bulmak için iki güvercin kılavuzluk etmektedir (Altınkaynak 2003). Dünya edebiyatında Aşk Tanrıçası olarak bilinen Afrodite, daha önceki medeniyetler döneminde de çeşitli adlar ile anılmıştır. Akadlar devrinde İştâr, Sümerlerde Ninsiana ve Babillerde Estor olarak bilinmektedir. İştâr'ın doğuşu Akad efsanelerinde şöyle ifade edilmiştir: "Fırat Nehrinde yüzen balıklar, bir gün nehirde büyük bir yumurta gördüler. Yumurtayı iterek kıyıya çıkardılar. Kıyıda yumurtayı gören bir güvercin geldi ve yumurtanın üzerine kuluçkaya yattı. Bir müddet sonra kuluçkadaki yumurtadan güzeller güzeli, Aşk Tanrıçası İştâr çıktı.(Arda 2009)"

6. Osmanlı Saraylarında Güvercin

Osmanlılarda güvercin her zaman göz önünde bir kuş olmuştur. Halk elinde ve saraylarda yetiştirilmesinin yanında, zengin ve önemli kişilerin sofrasında bir yemek çeşidi olarak da ayrıcalıklı bir yer bulmuştur. Saraylarda, bu amaç için kuşhaneler bulunmaktadır. Bu kuşhanelerde güvercin, sülün ve diğer süs kuşlarının yanında, birçok evcil ya da yabani kuşlar da yetiştirilmektedir. Osmanlı padişahları içinde güvercin merakı en üst seviyede olan ise son padişah Sultan Vahideddin olmuştur. Sultan Vahideddin zamanının birçoğunu, saray bahçesindeki güvercinlikte geçirdiği bildirilmektedir (Günergün 2006).

Angiolello, 1474-1481 yılları arasında İstanbul'da yaşamış ve saray yaşantısını incelemiştir. O yıllarda Topkapı sarayının üçüncü avlusunun güneydoğu köşesinde, Arz Odası'nın sağında bir kuşluk bulunduğu bahsetmektedir. Bu kuşluk içerisinde, ayakları sedef bilezikler ile süslenmiş, Sultan'ın isteği üzerine takla atan, ses çıkaran çeşitli güvercinlerin bulunduğunu aktarmıştır. 17. yüzyıl sonrasında, üçüncü avlunun güneybatı köşesinde, Harem'deki mutfığa bağlı ve özellikle güvercinlerin beslendiği bir kuşhane de bildirilmektedir (Günergün 2006).

Eremya Çelebi'nin bildirdiğine göre, Hasbahçe'nin Ahırkapı tarafında, Aya Yâni kilisesinden dönüştürülmüş bir kuşhane bulunmaktadır. Bu kuşhanede her birinin ayrı

ayrı adları bulunan cins cins güvercinler yetiştirilmektedir. 1864 yılında inşa edilen Beylerbeyi Sarayının bahçesinde aslan kafesi, güvercinlik ve kuşluk bulunmaktadır (Günergün 2006).

Sultan Reşat (V. Mehmet)'in emriyle Mimar Vedat Tek tarafından, Dolmabahçe Sarayında muayede salonunun önündeki bahçeye kuşluklar yaptırılmış, bir kuş köşkü ve kuş hastanesi inşa edilmiştir. Sultan Reşat buraya Avrupa'dan getirttiği güvercinleri yetiştirmiş ve yerli ırklarla melezlemeler yapılmasını sağlamıştır. 1880'li yıllarda Yıldız Sarayında yaşayan Sultan II. Abdülhamit, hayvanlara ve özellikle kuşlara özel ilgisi olan bir padişah'tır. Yıldız Sarayının selamlık bahçesinde güvercinler, tavus kuşları, sülünler ve papağanlar için kuşluklar inşa ettirmişti (Günergün 2006).

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde kayıtlı Yıldız Sarayı Fotoğraf Albümündeki bir fotoğrafta, saray bahçesindeki ada üzerinde bir maymun kafesi ile büyük güvercinlik görülebilmektedir. Büyük güvercinlik, Silahhane ile MİT arasındaki duvarın ötesinde, MİT tarafındadır ve bu güvercinlik Cihannüma Köşkünden de görülebilmektedir (Günergün 2006).

1883 yılında, Yıldız Sarayı Bahçesindeki hayvanların, özellikle kuşların durumunu denetlemek için, Paris Hayvanat Bahçesinden D. Jombard adında bir uzman getirilmiştir. Jombard, Yıldız Sarayı Bahçesindeki kuşhaneler ve kuşları incelemiştir. Bu kuşhanelerin "gözün seçemeyeceği yükseklikte" olduğundan bahsetmiştir. Kuşhanelerdeki sadece güvercin sayısının 6-7 bin civarında olduğunu özellikle belirtmektedir. Saraydaki hayvanları "cins ve adetçe emsali bulunmayan" şeklinde tarif etmektedir. Güvercinler içinde her gün bir tane hasta hayvan bulunduğunu bildirmektedir. Osman Nuri Ergin ise Yıldız Sarayı bahçesinde en çok güvercin, karaca, geyik, nadir koyun ırkları ve diğer kuş türlerinin bulunduğunu nakletmektedir. Köpekler için ayrı bir köşk, kediler için ise ayrı bir yer tahsis edilmiştir (Günergün 2006).

II. Abdülhamit'in 1909 yılında tahtan indirilip, Selanik'e sürgüne gönderilmesinden sonra sarayı ziyaret eden Halit Ziya Uşaklıgil, sarayda çeşitli ırklarda köpekler ve çok sayıda güvercin gördüğünden bahsetmiştir. Saray daha sonra Hazine-i Hassaya devredilmeden önce, bu hayvanlar hükümet tarafından sattırılmıştır. II. Abdülhamit'in büyük özen göstererek beslediği ve melezlemelerle sayısı çoğalan, çeşitli yeni ırklar elde edilen güvercinler,

padişahın sürgününden sonra sahipsiz kalmış ve zayi olmuşlardır (Günergün 2006).

7. Osmanlı Saray Mutfağında Güvercin

Selçuklular ve devamında Osmanlılar devrinde ava çıkmak ve av eti yemek, sultan ve padişahlar arasında her zaman gözde bir hobi olmuştur. Celalüddin Hızır Paşa (1990)'nın Mintahab-ı Şifa adlı tıp ile ilgili eserinde, av etleri şifa olarak yer almaktadır. Güvercin başta olmak üzere kaz, ördek, serçe, keklik, bıldırcın, sülün, toy, turaç, tavşan, sığın (alageyik), geyik ve kulan (bir tür yaban eşiği) şifalı av hayvanları arasında sayılmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre, Edirne Şifahanesinde sinir hastalarına şifa bulmaları için av kuşlarının eti yedirilmektedir (Celalüddin Hızır 1990). İki Selçuklu sultanının, Melikşah ve Alâeddin Keykubat'ın av etini fazla kaçırdıkları için öldükleri rivayet edilmektedir (Oğuz 1976). Osmanlı padişahı II. Murat'ın ava çok meraklı olduğu ve 2.000'den fazla doğancısı olduğu bildirilmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in de çok organize av gezileri düzenlediği bilinmektedir. Bunun dışında çeşitli av etleri saray mutfağında bin bir usul ile pişirilerek, sultan ve saray halkına yedirilmektedir. Ayrıca sünnet düğünü ve düğün gibi şölen ziyafetlerinde birçok av eti sunulmaktadır (Işın 2009). Şehzade Beyazıt ve Cihangir'in 1539 yılından gerçekleştirilen sünnet düğününde keklik, tavus kuşu ve ördek kebablarının yanında, 900 adet kaz ve 200 adet güvercin pişirildiği bildirilmektedir (Bilgin 2004). Işın (2009)'un Michel Baudier'den bildirdiğine göre, kaz ve güvercinlerin sarayda pişirildiği, Osmanlı arşiv kayıtlarından da anlaşılmaktadır (Işın 2009). İngiliz diplomat Covell'in onuruna Edirne'de vezir tarafından verilen ziyafette, yemek düzeninden, yemek takımından ve yemeklerden ayrıntılı şekilde söz edilmektedir. Şölenle güvercin, tavuk, ekşili tavuk, piliç, ekşili piliç, börek, poğaç, tutamaç (tutmaç), ıspanak böreği, çorba, katı çorbası, kefal çorbası, baklava, çeşitli dolmalar, kebablar, ekşi aşı, muhallebi, pilav, tavuklu pilav, kıymalı, sade ve ballı börekler, bulgur pilavı, zerde, yahni, paça, kabak tatlısı, aşure, turşu, çörek, gözleme, girde (yufka ekmeği), nukul (bir çeşit tatlı), tarhana çorbası, simit, erişte, ördek, kuzu kebabı ve tavuklu börekten meydana gelen çok zengin bir menü sunulmuştur (Reyhanlı 1983). 1853 yılında İstanbul'u ziyaret eden ve 21 gün kalan Fransız veliaht prensi Napolyon'un kaldığı sürece hazırlanan yemeklere ait malzemelere göz atıldığında, güvercinin bulunduğu

görülmektedir (Haydaroğlu 2003). Sultan I. Abdülhamit'in şehzadeleri için düzenlenen Bed'i Besmele töreni için alınan malzemelerin listesi Osmanlı arşivlerinde kayıtlıdır. Bu listeye göre tören için 34 kalem yemek malzemesi satın alınmıştır. Tanesi 25 kuruştan 200 adet güvercin satın alınmış ve toplam 5.000 kuruş ödeme yapılmıştır. Güvercin, 34 kalem malzeme içinde en çok ödeme yapılan 10. malzeme özelliğini taşımaktadır (Keskin 2010).

Sonuç

Türkiye'de güvercin yetiştiriciliği, Türk halkının atalarından miras kalan güzel bir alışkanlıktır. Han-hamam ve cami gibi kuruluşlarda güvercinlerin barınması için yapılan bölümler Türk halkının güvercinlere karşı sevgisinin ayrı bir göstergesidir. Günümüzde güvercininde içinde yer aldığı kafes kuşlarının bir kısmının soyu tükenmiş, önemli bir kısmı da yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Genel bir koruma altına alınmadıkları takdirde kafes kuşlarının çoğunluğunun nesli yakın bir gelecekte tükenecektir. Bu nedenle kafes kuşları içinde yer alan güvercinin de doğal ortamlarının yanısıra, entansif ortamlarda da üretilerek korunmalıdır.

Kaynaklar

- Aldemir, H. 2011. "Vahiy Öncesi Kur'an Kıssalarının Bilinebilirliği", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 11 (1): 195-218.
- Altınkaynak, E. 2003. "Yer Altı Diyarının Kartalı", Gazi Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Dergisi, 26: 135-163.
- Anonim, 1986. Güvercin. Ana Britannica Ansiklopedisi. Ana Yayıncılık. Cilt:14, s. 253-254. İstanbul.
- Anonim, 1993. Güvercin ve Kumru. Temel Britannica Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi. Ana Yayıncılık. Cilt:7, s. 309-311. İstanbul.
- Anonim, 2011. Batı Sanatı Tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. www.megep.meb.gov.tr (erişim 08.12.2011)
- Arda, Z. C. 2009. "Anadolu ve Avrupa Mitolojisinde İçerik ve Motif Karşılaştırması" Hacı Bektaş Veli Dergisi, 9: 9-14.
- Armutak, A. 2004. "Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi"

- İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 30 (2): 143-157.
- Armutak, A. 2008. "Yahudi ve Hıristiyan Dini Kutsal Kitaplarında Hayvan Hakları" İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 34 (1): 39-55.
- Artun, E. 2009. Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç Sistemleri – Öğretiler – Dinler, Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri. Kitabevi Yayınevi, İstanbul.
- Başaran, C. 1995. "Antik Çağ Mimarisinde Estetik Anlatım" Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 1: 9-15.
- Bayhan, A. A. 2003. "Kahire Kalesi" Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 10: 7-42.
- Bekki, S. 2004. "Türk Halk Anlatılarında Ölüm Ruhu Motifi" Milli Folklor Dergisi, 62: 53-66
- Bilgin, A. .2004. Osmanlı Saray Mutfağı, Kitabevi Yayınevi, İstanbul.
- Can, S. .2010. "Avrupa Sanatında Toprağın Sembolize Edilişi" Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 131-142.
- Çakmak, M., Işın M. .2005. Anadolu Kuş Adları Sözlüğü: Türkçe, İngilizce, Latince. Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Çerçi, F. 2003. "Haberleşme Hizmetleri ve Osmanlı Devleti'nde Ulak Organizasyonu" Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20: 190-221.
- Genç, K. 2007. "Sözel Dünya'dan Sanal Dünyaya Bir İletişim Hiyerarşisi: Mektup-E Post-Msn" Milli Folklor Dergisi, Yıl: 19, 75: 146.
- Gömeç, S. 2011. Şamanizm ve Eski Türk Dini. Berikan Elektronik Basım Yayım, İstanbul.
- Gültekin, E. 2003. "Antik Smyrna Kenti'nin Koruyucusu St. Polycarp Adına Yapılan Bir Kilise: 'St. Polycarp'" Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 4: 101-113.
- Günergün, F. 2006. "Türkiye'de Hayvanat Bahçeleri Tarihine Giriş" I. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu, Elazığ.
- Haydaroğlu, İ. 2003. "Osmanlı Mutfağından Notlar" Tarih Araştırmaları Dergisi. XXII (34): 1-10.
- Işankul, C. 2002. "Kaybolan Cennetin Peşinde (Sümer ve Akad: Ütopya mı? Gerçek mi?)" Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22 (3): 183-197.
- Işın, P. M. 2009. "Osmanlı Mutfağında Av Etleri" Acta Turcica, 1 (1):450-454.
- İşçen, Y. 2010. "Posta Güvercinleri" www.anadoluguvercin.com/posta-guvercinleri-2.html (erişim 18.11.2011)
- Karagöz, S. 2010. "Anadolu'da Güvercinler" İbibik Dergisi. www.taklaciguvercin.com, (erişim 13.05.2010)
- Kaya, M. 2009. "Dede Korkut Kitabı ve Manas Destanlarında Av" Acta Turcica, 1 (1): 96-106.
- Keskin, N. K. 2010. "I. Abdülhamit'in Şehzadelerinin Bed'i Besmele Törenini Anlatan Enderunlu Fazıl'ın Surname-i Şehriyar'ı Üzerine" Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 27: 149-184.
- Kiraz, C. 2009. "Beyzavi Tefsirinde İşari Yorumlar ve Muhtemel Kaynakları" Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18 (1): 365-423.
- Oğuz, B. 1976. Türkiye Halkının Kültür Kökenleri, C. 1 (Beslenme Teknikleri), İstanbul (O. Turan, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, Ankara.
- Öztürk, N. .2002. "İlahi Dinlerde Yemin, Kefaret ve Kurban" Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13: 167-193.
- Petek, M. 2004. "Kafes Kuşları" Uludağ University, Journal of Faculty of Veterinary Medicine 23, 1-2-3: 131-136
- Reyhanlı, T. 1983. İngiliz Gezginlerine Göre XVI. Yüzyılda İstanbul'da Hayat (1582-1599). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 554, Sanat Eserleri Dizisi No: 4, Ankara.
- Salman, M. 2005. The Role of the Memorial Ceremonies of Hacı Bektaş Veli in Construction the Alevi-Bektaş Identity. Middle East Technical University, the Graduate School of Social Science (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Sarıca, M., Camcı, Ö., Selçuk, E. 2003. Bildircin, Sülün, Keklik, Etçi Güvercin, Beç Tavuğu ve Devekuşu Yetiştiriciliği. 101-127, OMÜ Ziraat Fakültesi Baskı Ünitesi, Samsun.
- Talas, M. 2004. "Mehmet Eröz'de Türklerde Totemizm İzleri" Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 16 (Güz): 283-289.

- Usta, A. 2007. “İmadeddîn Zengi ve Artuklular” Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2): 120-137.
- Yılmaz, O., 2012. Güvercinlerde Bazı Temel Bakım ve Besleme Kuralları. Hayvansal Üretim Dergisi: 53 (1): 44-48.
- Yılmaz, O., Boz, A. 2012^a. Tarihtan Günümüze Türkiye’de Güvercin Yetiştiriciliği. Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi. 9 (1): 45-51
- Yılmaz, O., Boz, A. 2012^b. Türkiye Güvercin Irkları. Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi (Baskıda).
- Yılmaz, O., Ertuğrul, M. 2012. Türk Kültüründe Güvercin. Hayvansal Üretim Dergisi (Hakem sürecinde).
- Yılmaz, O., Savaş, T., Ertuğrul, M. 2012^a. Güvercin Yetiştiriciliğinin Türk Kültür Tarihindeki Yeri. Nevşehir Üniversitesi Dergisi. 1 (2): 79-86.
- Yılmaz, O., Wilson, R. T., Savaş, T., Ertuğrul, M. 2012^b. Native Pigeon Breeds of Turkey and Some Conservation Studies. World Poultry Science, 69 (1): (Kabul edildi, Mart.2013 da yayımlanacak).